ABN·AMRO

12 december 2018

Stand van de **Leisure**

…Cijfers, grafieken en duidingen uit de Leisure-sector

Sonny Duijn — Sectoreconoom
Selma van der Graaf — Sectoranalist

INHOUDSOPGAVE

Deze maand in uitgelicht: Hoe heeft het toerisme zich ontwikkeld?

1	Macro-economie	Groei economie vertraagt in 2019 en 2020	
2	Vertrouwen en bestedingen	Consumentenvertrouwen daalt weer, wel bovengemiddeld	4
3	Overige macro-indicatoren	Daling faillissementen, maar verschillen tussen branches	5
4	Sectorbeeld	Groei voor aantal logies-accommodaties	6
5	Uitgelicht	Toerisme groeit	7
6	Actualiteit	In het nieuws	8
7	Insights	Laatste berichten op Insights	10
Appendix		*Contactgegevens, disclaimer en extra informatie*	*11*

1 Macro-economie

Minder sterke groei economie in 2019

	2017	2018	2019	2020
BBP	**3,0**	**2,6**	**2**	**1,7**
Particuliere consumptie	**1,9**	**2,7**	**2,0**	**1,8**
Overheidsconsumptie	**1,1**	**1,1**	**2,6**	**1,9**
Investeringen	**6,2**	**4,7**	**3,4**	**2,3**
Uitvoer	**5,6**	**2,7**	**3,1**	**2,8**
Invoer	**5,2**	**2,9**	**3,6**	**1,8**
Consumentenprijzen (CPI)	**1,4**	**1,7**	**2,7**	**1,8**
Lonen particuliere sector	**1,6**	**2,0**	**2,8**	**2,7**

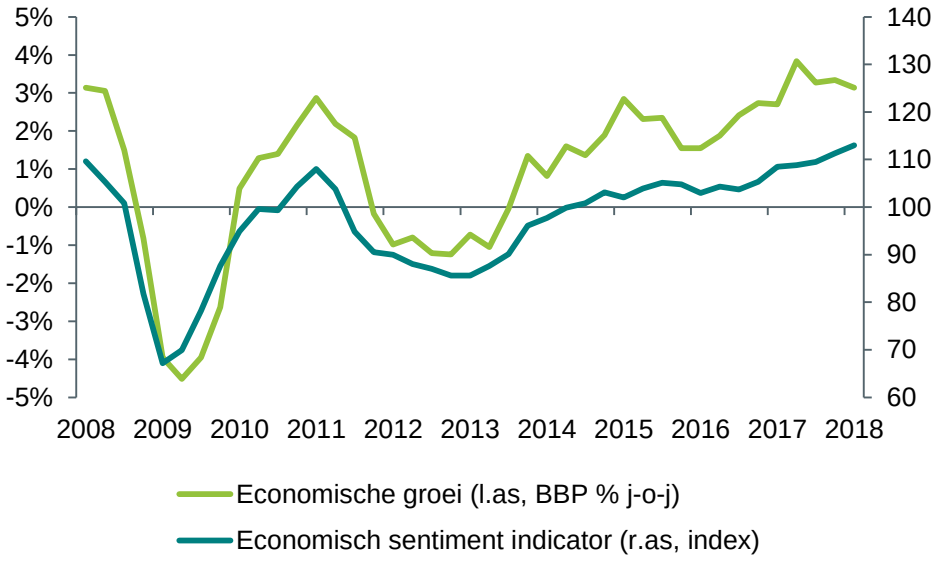

- **Groei vertraagt in 2019 en 2020**
  We verwachten nu dat de groei van het bbp uitkomt op 2,6% in 2018. Die groei zal in 2019 en 2020 vertragen. Deze afzwakking wordt vooral veroorzaakt door de uitvoer, die flink minder toenam dan vorig jaar. Dat hangt samen met de groeivertraging van de wereldhandel. Het economisch perspectief blijft niettemin vrij gunstig, maar er zijn beren op de weg. Denk aan het handelsconflict met de VS en de brexit-perikelen.

- **Groei vertraagt in 2019 en 2020**
  Als onze ramingen uitkomen, zal de stijging van het bbp in 2019 voor het vijfde jaar op rij boven de potentiële bbp-groei liggen. Bij een vrij stabiele mondiale economische ontwikkeling zien we daarom weinig (extra) groei-impulsen voor Nederland. Waarschijnlijk zal de expansie van de uitvoer afnemen als gevolg van waardestijging van de euro in de loop van 2019 en 2020. Daardoor worden Nederlandse producten immers duurder in het buitenland.

- **Groei behoudt brede basis**
  Ook de komende jaren blijven de uitvoer en de binnenlandse bestedingen bijdragen aan de groei, die daardoor een brede basis houdt. De werkloosheid zal echter nog waar weinig verder dalen, ondanks de aanhoudende, maar wel afzwakkende banengroei. De meeste banen gaan naar nieuwkomers op de arbeidsmarkt De inflatie stijgt begin 2019 flink door de verhoging van de lage btw en de energiebelasting. Begin 2020 valt het effect van de btw-verhoging weg uit het inflatiecijfer. Dan gaat de inflatie weer flink omlaag.

Bronnen: CBS, Thomson Reuters Datastream, ABN AMRO Economisch Bureau

Voor meer informatie over macro-economische trends, neem contact op met de macro-economen van ABN AMRO. Meer informatie via deze link: contact informatie.

2 Vertrouwen en bestedingen

Vertrouwen consument iets gedaald, maar hoog

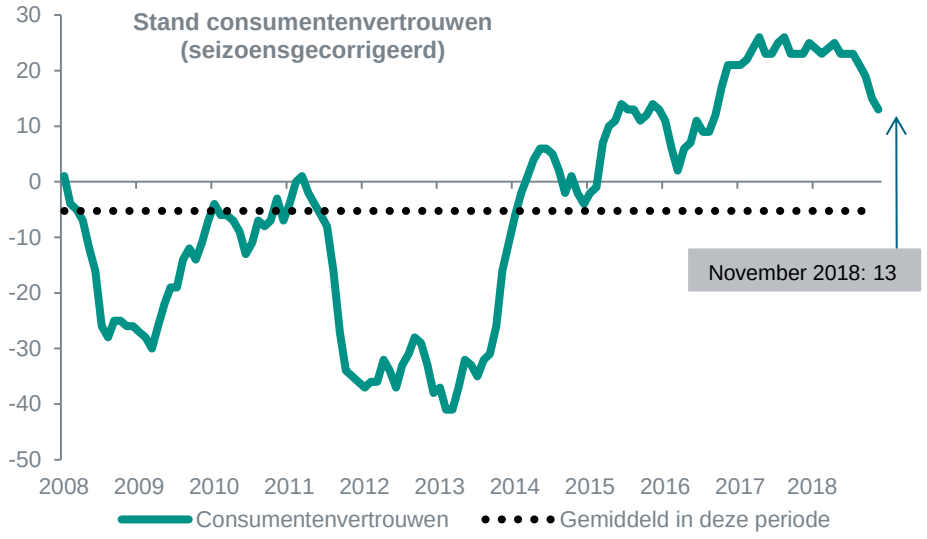

- Het consumentenvertrouwen daalde in de maand november verder, naar een score van 13. De score zit echter boven het gemiddelde over de afgelopen jaren. Consumenten werden minder positief dan bij de vorige meting over de economische omstandigheden. Mogelijk heeft dit te maken met een aantal internationale events, waaronder de Brexit-perikelen.
- De score voor ‘financiële situatie in de laatste twaalf maanden’ daalde ook en toonde een negatieve score.
- Over de vooruitzichten voor de financiële situatie zijn consumenten voorzichtig. Mogelijk is het vooruitzicht van een minder hoge stijging van het besteedbaar inkomen volgend jaar hier een van de oorzaken van.
- In de maand september steeg de consumptie opnieuw. Bijvoorbeeld de uitgaven aan voeding stegen sterk, wat in de maand juli ook al het geval was. Hierbij spelen de warme weersomstandigheden een rol.

Consumentenbestedingen totaal

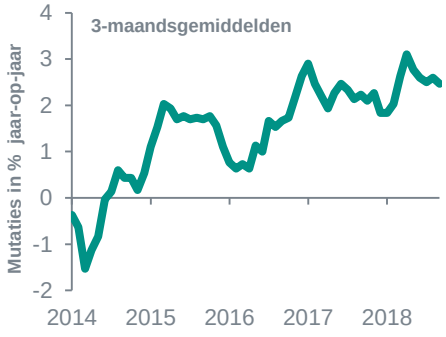

Bestedingen aan producten

Uitgaven aan voeding

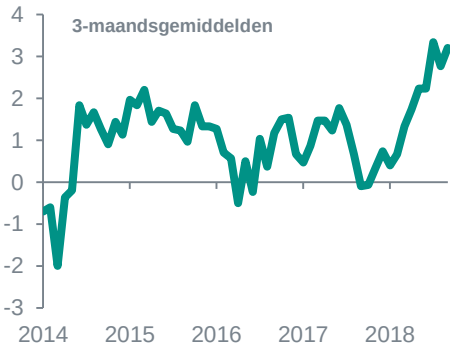

Bestedingen aan diensten

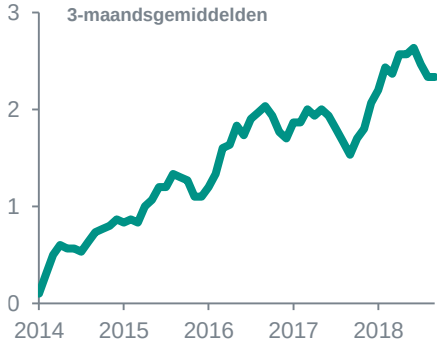

Bronnen: CBS. Gegevens over bestedingen zijn koopdaggecorrigeerd

3 Overige macro indicatoren

Daling van aantal faillissementen in 2018

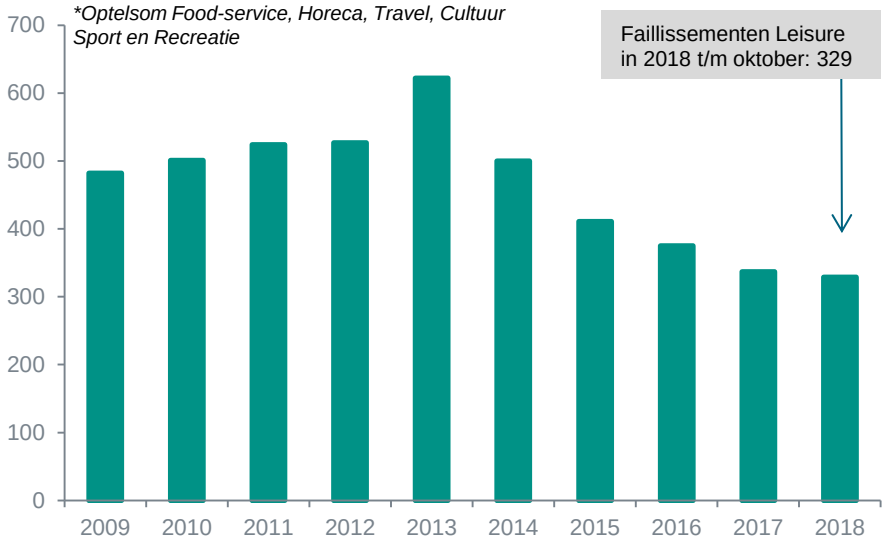

- In de eerste negen maanden van 2018 daalde het aantal faillissementen in de sector Leisure met 2,4%, in vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder. De positieve economische omstandigheden helpen daarbij, hoewel het consumentenvertrouwen de laatste maanden wel wat afnam. Voor volgend jaar gaan we uit van een daling van het aantal faillissementen met 0 tot 5%.
- Tussen branches zijn wel verschillen. Zo was er een daling van het aantal faillissementen bij hotels en cafés, maar nam het aantal faillissementen van restaurants juist toe. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat de branche weliswaar flink groeit, maar dat op een aantal plaatsen het aanbod ook flink is toegenomen. Niet iedereen herkent zich in het positieve beeld in de branche.

Werkloosheid blijft op 3,7%

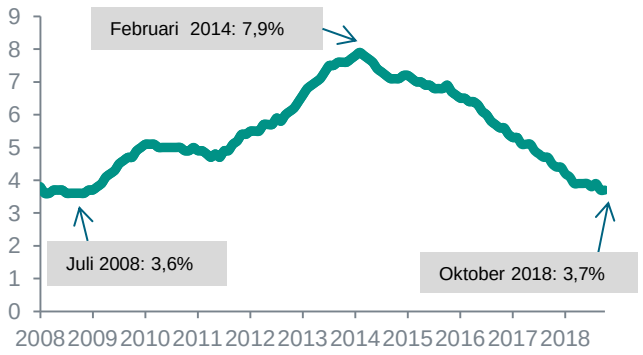

Daling transacties woningmarkt in september

Besteedbaar inkomen hoger

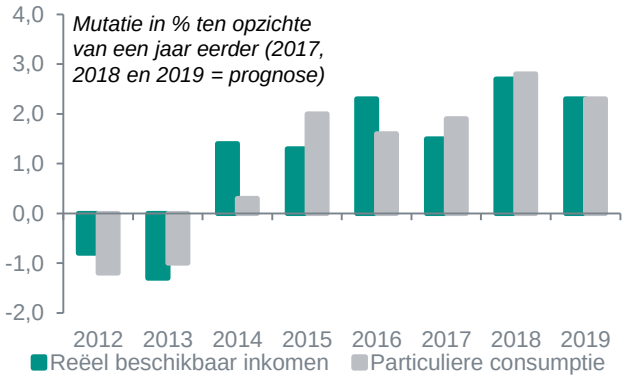

ABN·AMRO Sector Advisory

Bronnen: CBS, bewerking ABN AMRO.

4 Sectorbeeld

Vooral fastfood en Travel stevenen af op forse jaargroei

Stijging toerisme in meeste provincies

Provincie	Stijging overnachtingen in logiesaccommodaties in 2018 t/m september, in vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder
Nederland totaal	**5%**
Noord-Holland	**7%**
Zuid-Holland	**4%**
Utrecht	**4%**
Groningen	**24%**
Friesland	**8%**
Zeeland	**4%**
Flevoland	**-5%**
Gelderland	**4%**
Limburg	**1%**
Noord-Brabant	**3%**
Overijssel	**3%**
Drenthe	**3%**

- In de eerste drie kwartalen van 2018 nam het aantal logies-overnachtingen met 4,6% toe. De sterkste stijgingen waren daarbij in Groningen en Friesland. Laatstgenoemde lijkt te profiteren van het feit dat Leeuwarden dit jaar de culturele hoofdstad was. Groningen wist vooral in hotelovernachtingen en kampeerovernachtingen sterk te stijgen, ook geholpen door het mooie weer.
- De consument heeft meer te besteden en dat doen ze ook buitenshuis. Leisure profiteert, zo blijkt ook nu de derdekwartaalcijfers bekend zijn. Een van de sterkste groeiers zijn de fastfoodbedrijven. Zij wisten in de eerste drie kwartel van 2018 een groei van 9% te realiseren, in vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder. Zij profiteren van de groei van de buitenshuisconsumptie en de behoefte aan gemak bij consumenten. Ook de andere Leisure-branches realiseerden groei, waarbij de toename van het toerisme ook helpt.
- Het vertrouwen van horeca-ondernemers is gedaald, mogelijk ook door het tekort aan personeel, dat een groot deel ondervindt.

Omzet Leisure-branches in de lift*

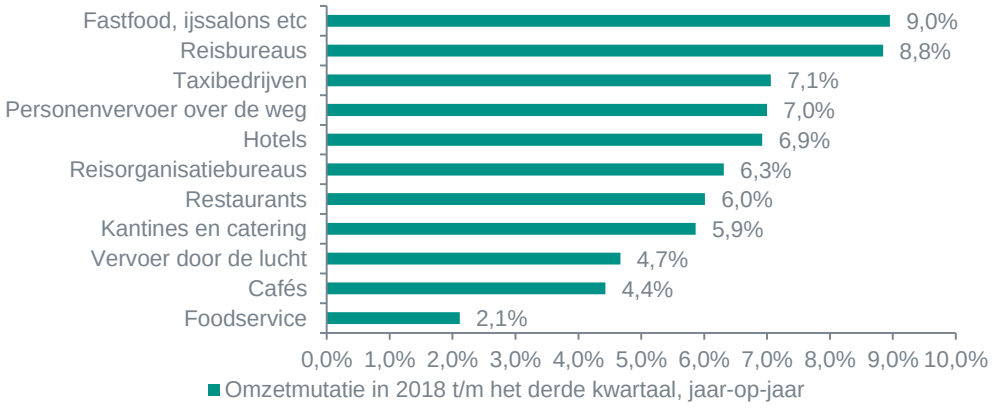

Vertrouwen horeca positief, maar gedaald

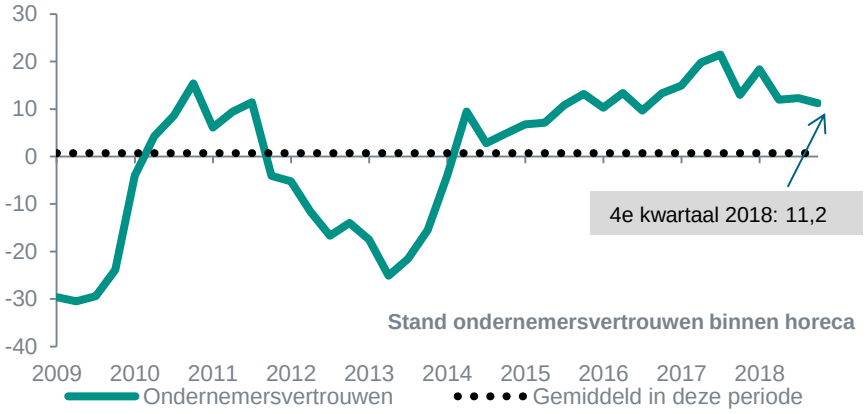

ABN·AMRO Sector Advisory

Bron: CBS.

**In de laatste edities van de Stand van de Leisure stond abusievelijk een te hoog groeipercentage voor 'Vervoer door de lucht' genoteerd.*

5 Uitgelicht: Stijging van toerisme

Toerisme stijgt door

Herkomstregio	Stijging overnachtingen in logiesaccommodaties in 2018 t.o.v. 2017* (prognose ABN AMRO)	Stijging sinds 2012	Aantal logies-overnachtingen in 2018 (x1000, prognose ABN AMRO)
Spanje	11%	27%	1054
Amerika (Noord-, Midden- en Zuid-)	10%	63%	3999
Duitsland	8%	73%	19473
België	8%	49%	5862
Frankrijk	7%	34%	1761
Totaal buitenland	*7%*	*60%*	*47426*
Zwitserland en Liechtenstein	6%	43%	672
Italië	5%	42%	1325
Totaal landen	**4%**	**25%**	**116437**
Azië	4%	84%	2656
Nederland	2%	9%	69083
Verenigd Koninkrijk	1%	44%	4619
Zweden	-1%	19%	309
Denemarken	-2%	17%	339
Australië en Oceanië	-5%	32%	450

- De toename van het toerisme heeft ook in 2018 doorgezet. Naar verwachting van ABN AMRO komt het aantal logies-overnachtingen dit jaar uit op 116,4 miljoen: een stijging van ruim 4% ten opzichte van het jaar ervoor. De sterkste toename zal dit jaar in Groningen (+24%), Friesland (+7%) en Noord-Holland (+6%) zijn. Het aantal hotelovernachtingen stijgt relatief het snelst, maar geholpen door hittegolven was er voor campings ook een stijging. Voor volgend jaar verwachten we 3,7% stijging van het aantal logies- overnachtingen. We verwachten ook over langere termijn een stijging. De wereldbevolking neemt toe en de welvaart ook. Ook is reizen toegankelijker geworden en zijn Europese stedentrips in opkomst geraakt.
- Nederland werd dit jaar een veel populairdere locatie bij Spaanse toeristen. De laatste jaren nam het toerisme vanuit Spanje al toe, maar niet in het tempo waarin dat nu is. Ook vanuit onze buurlanden is Nederland de laatste jaren gegroeid in populariteit. In 2018 speelde de gunstige weersomstandigheden daarbij mogelijk een versterkende rol.
- De sterke toename vanuit de Amerikaanse continenten komt voor meer dan twee derde door de stijging van het aantal hotelgasten vanuit de Verenigde Staten. Daarbij was een stijging van 12%. Ter indicatie: in 2013 waren er in de stad Amsterdam nog 567.000 hotelgasten die een of meer nachten bleven slapen. In 2018 stijgt dit tot boven een miljoen. Dat reizen tussen Amerika en Europa veel toegankelijker is geworden, ook door de opkomst van prijsvechters, speelt bij de stijging een rol.
- De laatste jaren is het aantal overnachtingen vanuit Azië toegenomen. Dit verwachten we voor de komende jaren ook. Alleen al tussen 2015 en 2025 stijgt het aantal consumenten in de middenklasse in alleen al China en India met 900 miljoen. Sinds 2012 steeg het aantal overnachtingen door Aziatische toeristen in Nederland met 85%. Niettemin was de toename in 2018 minder sterk dan je wellicht zou verwachten. In Amsterdam, de gemeente Utrecht en Rotterdam was zelfs een daling van hotelovernachtingen vanuit China.
- In de gemeente Utrecht daalt het aantal hotelovernachtingen, na de sterke stijging vorig jaar. In Maastricht is sprake van een lichte stijging. In Den Haag stijgt dit 3%, in Amsterdam 7% en in Rotterdam neemt het aantal hotelovernachtingen in 2018 zelfs met 19% toe. Als uitwijklocatie vanuit Amsterdam stijgt het aantal hotelovernachtingen in de gemeenten van de Haarlemmermeer met 9%. Hier was juist een sterke stijging vanuit China.

Bron: Prognose ABN AMRO voor toerisme in 2018, CBS

6 Actualiteit

Een greep uit het nieuws van de afgelopen maand

Vijf horecatrends die dit jaar te zien waren

Hoe in te spelen op hittegolven voor reisondernemers?

Voormalige eigenaren Apollo naar OTA Bidroom

Onderneemster begint hotel in oude kerk

Foto's: De Gele kanarie, Pixabay, Bidroom, Bizar-Bazar .

6 Actualiteit

Een greep uit het nieuws van de afgelopen maand

Vliegende taxi Audi gedemonstreerd

Topman Expedia ziet Google als grootste concurrent

Studenten strijden voor groene festivals

ENERGY CHALLENGE

McDonalds gaat restafval maximaal recyclen

Illustraties: Audi, Expedia, Team Energy, McDonalds

6 Insights

Laatste Leisure-berichten op abnamro.nl/leisure

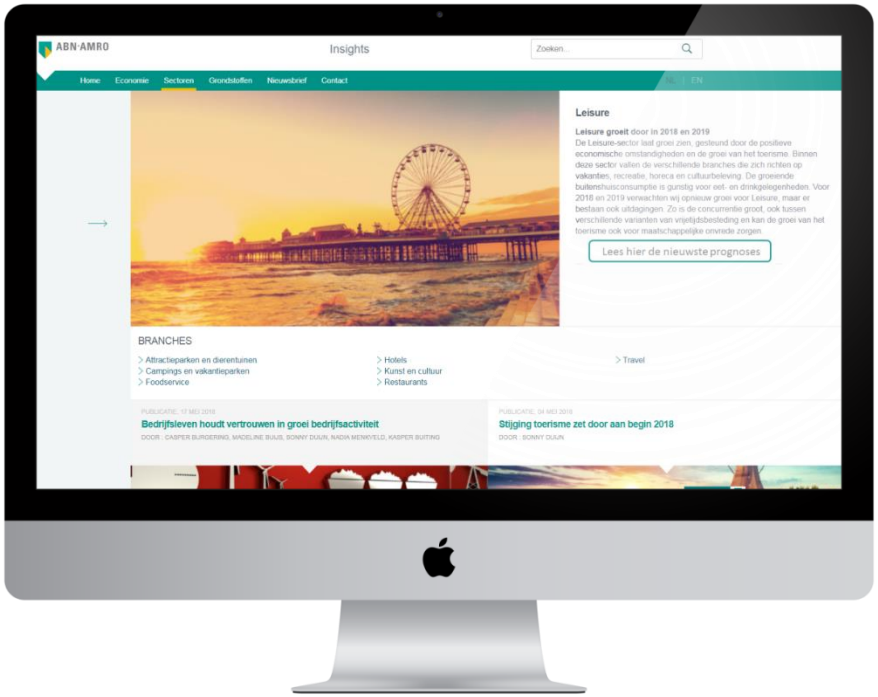

- Brandend zand berooft je bijna van ‘t verstand
- Elektrisch rijden in Frankrijk, balen als een stekker
- Headlines: accountants – nieuwbouw - Tinder
- Seinen blijven op groen voor alle sectoren
- Goede interviews op internet, meer gasten in het hotelbed
- Headlines: spraaktechnologie
- Flinke groei in eerste helft jaar voor Leisure
- Circulariteit in een 17e eeuws monumentaal pand
- Groen is poen
- Singer Laren verrast bezoekers maar houdt vast aan identiteit
- Identiteit van groot belang voor musea
- Ontbreken kaskrakers en hitte zitten bioscopen dwars

Appendix Contactgegevens en extra informatie

Eerst een lunch in de binnenstad, daarna naar het museum, diner in het restaurant om de avond af te sluiten in de bioscoop. De consument heeft meer te besteden, is goedgeluimd en geeft het extra geld maar wat graag uit aan vrije tijd en vertier. De sector Leisure groeit dan ook bovengemiddeld hard in de economie. Dat is mede te danken aan de aanhoudende toeristenstroom. Uit diverse hoeken van de wereld overnachten consumenten in Nederlandse hotels, waarbij ze ook graag een attractiepark of museum bezoeken. Toch moeten Leisure-ondernemingen zich onderscheiden om relevant te blijven, want het concurrerende aanbod is vernieuwend en groot. Auteurs Sonny Duijn en Selma van der Graaf onderzoeken de trends en ontwikkelingen van de sector Leisure.

Sonny Duijn

Sectoreconoom Retail & Leisure

Selma van der Graaf

Sectoranalist Retail & Leisure

ABN AMRO Sector Advisory

Disclaimer:
De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan
onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd. Het gebruik van tekst en/of cijfers uit deze publicatie is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

©ABN AMRO, mei 2018